

Мишеніна Т. М.,
 доктор педагогічних наук,
 доцент кафедри української мови
 Криворізького педагогічного інституту
 ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В СТРУКТУРІ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розкрито динамічні процеси в структурі синонімічних рядів у сучасній українській мові. З'ясовано, що домінантою синонімічних рядів можуть бути як національні, так і іншомовні слова відповідно до їхніх функційних можливостей і семантичної структури. Окремо розглянуто тенденції до стильового й полісемного розшарування в межах синонімічних рядів.

Ключові слова: синонім, синонімічний ряд, домінанта синонімічного ряду, полісемія стрижневого слова, логічні синоніми, стилістичні синоніми.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української лінгвістики багато питань із теорії синонімії й практики створення словників синонімів унаслідок їхньої складності й багатоаспектності лишаються дискусійними. Ще не знайшли свого вичерпного й однозначного тлумачення такі важливі теоретичні питання лексичної синонімії, як визначення терміна *синоніми*, класифікація синонімів, внутрішня організація й межі синонімічного ряду. Актуальним є теоретичне осмислення явища синонімії на матеріалі синонімів, оскільки синонімічні ряди становлять значний ресурс мовних засобів системи української мови.

Лінгвісти дискутують щодо визначення й трактування синонімів: одні з них визнають синонімами лише слова, які повністю збігаються за своїм значенням, тобто є тотожними; інші вважають синонімами також близькі за значенням слова. Проблема полягає в тому, що розуміння близькості значення часто не виправдано розширюється, до числа синонімів вносяться не тільки слова, що позначають одне й те саме поняття, але й слова, що позначають різні поняття.

Особливий інтерес викликає вивчення синоніміки в контексті розкриття закономірностей використання синонімічних засобів української мови в текстах різної стилістичної приналежності, що надає багатий матеріал задля поглибленого вивчення природи синонімів, обґрунтування ще не розв'язаних теоретичних питань синонімії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження лексичної синоніміки становить об'єкт активних розвідок вітчизняних і зарубіжних мовознавців. Питання теорії й практики лексичної синонімії в її синхронній й діахронній широко висвітлені в працях Л. Булаховського, В. Ващенко, Л. Лисиченко, О. Тараненка, О. Нечитайло й інших. Спеціальна практична лексикографія цікавила багатьох лінгвістів: О. Ахманова, А. Бабкін, В. Виноградов, Б. Ларін, О. Мельничук, В. Русанівський, В. Скляренко, Г. Півторак, Ф. Філін, Л. Щерба.

Синоніми в тексті виконують доволі різні функції: це засіб тонкої диференціації, створення стилістичних розрізень, засіб вираження експресії, емоційних відтінків та оцінок.

Водночас мова точних стилів не потребує додаткової експресії. Тому необхідність уживання синонімів у таких текстах є обмеженою. Синоніми в текстах точних стилів насамперед виявляють не відтінки значень, а особливості пізнання законів суспільства, явищ і подій, ширше – світобудови.

У кожному окремому випадку під час укладання синонімічних рядів необхідною є обов'язкова ідентифікація семантичних еквівалентів, історичний підхід до них та обережність у використанні.

Мета статті – розкрити динамічні процеси в структурі синонімічних рядів сучасної української мови, окреслити критерії їх кодифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час вибору домінанти синонімічного ряду перевага надається загальнолітературним словоформам, які найбільш точно передають основний зміст кожного поняття й мають високий рівень сполучуваності з іншими словами: *Далечінь* (далекій простір), *далекість*, *далина*, *далеч*, *далечина*, *віддалина*, *даль* [4, с. 154]: «Я оглядаюся на віддалину, на всю цю благородну далечінь» (П. Панч), «Сивіла дощем безмежна далечінь, вода вже блищала на шляху, земля набиралася життєдайної сили, хліба помітно зазеленіли» (О. Гончар); *Досвітній* (який буває перед сходом сонця, світанком), *передранішній*, *передранковий*, *вранішній*, *надранній* [4, с. 166]: «Досвітні огні, переможні, урочі, / прорізали темряву ночі. / Ще сонячні промені сплять – / досвітні вогні вже горять – / то світять їх люди робочі» (Леся Українка); *Послідовник* (той, хто когось обрав взірцем), *наслідувач*, *прибічник*, *прихильник*, *продовжувач*, *наступник*, *вихованець*.

Синонімічний ряд може містити поєднання національного й іншомовного слів, де гіпосема тягнє до актуалізації поняттєвої константи в семантичній структурі іншомовного відповідника, що засвідчує певну стилістичну віднесеність до точного стилю взагалі, певної галузі: *Досконалий* (який відрізняється довершеністю), *ідеальний*, *довершений*, *викінчений*, *взірцевий* [4, с. 167]: *досконалий витвір мистецтва, ідеальне поєднання деталей убрання, довершені архітектурні форми, взірцеве виконання арії; Прикраса* (те, що оздоблює або служить для оздоблення), *оздоба*, *окраса; декор* (сукупність декоративних елементів, прикрас споруди, будівлі або виробу): *Як декоративна оздоба рушник своїм багатим орнаментом надає хаті урочистості, святковості, національного характеру.*

Спостережуваними є також іншомовні експресивно-синонімічні лексеми: *Подорожувати* (здійснювати подорож), *мандрувати*, *вояжувати*.

Основним критерієм віднесення тієї чи іншої лексичної одиниці до класу термінів є входження значення цієї

одиниці до певної системи спеціальних понять, тобто у відповідне термінополе, а його назви – до системи науково-технічних термінів. Значення терміна в синонімічному ряді має дорівнювати поняття в обсязі пізнаного: **Загарбання** (насилене оволодіння чужою територією), **завоювання**, **підкорення**, **покорення**, **інтервенція**, **агресія** (уведення військ на чужу територію); **окупація** (тимчасове насильницьке вторгнення збройних сил однієї держави на територію іншої); **анексія** (насиленницьке приєднання чужої території); **експансія** (політика держав, спрямована на поширення сфери свого впливу на інші країни, яка здійснюється економічними методами шляхом демократичного тиску, збройної агресії) [4, с. 182]; **Єдність** (міцний зв'язок між чимось або кимось), **єднання**, **монолітизм**, **згуртованість**, **цілісність**, **неподільність** [4, с. 175]; **Об'єднання** (групування людей, держав, різних установ за спільними інтересами відповідно до ідей, цілей тощо), **співдружність**, **співтовариство**, **союз**; **блок**, **коаліція** (держав, партій тощо для тимчасових спільних дій); **федерація** (союз товариств, держав, організацій, кожна з яких має власні законодавчі, виконавчі і судові органи); **конфедерація** (форма організацій, суверенних держав, що мають спільні керівні органи); **ліга** (спілка, об'єднання окремих осіб, установ або держав з певною суспільно-політичною метою); **сім'я**; **Опонент** (людина, яка відповідно до своїх поглядів виступає супротивником когось), **конкурент**, **суперник**; **дисидент** (*інакодумець*); **антагоніст** (непримиренний); **П'єдестал** (художньо оформлене підвищення, на якому встановлюється статуя, скульптура, колона тощо), **підніжжя**, **цоколь**, **постамент**, **підмурок**, **підмурівок**, **підвалина**, **фундамент**: *На п'єдестали пам'ятника Т. Шевченку завжди були живі квіти.*

Оскільки слова іншомовного походження у зв'язку з потужним розвитком галузей в умовах сучасного суспільства набувають загального поширення, вони можуть посідати місце домінант: **Дебют** (перші кроки, починання в якійсь галузі), **початок**, **зачин** [4, с. 155]: *«Перший виступ на сцені (в рідному селі) був, по суті, початком її (С. Крушельницької) вокальної кар'єри» (з журналу)*; **Епоха** (тривалий проміжок часу з визначними подіями, явищами в природі, суспільстві, нації тощо), **доба**, **пора**, **період**, **ера**, **вік** [4, с. 174]; **Ерудиція** (глибокі різнобічні знання в певній галузі, науки чи в багатьох галузях науки й життя), **обізнаність**, **енциклопедизм**, **ученість**, **начитаність** [4, с. 174]: *Виявити обізнаність у торговельній галузі*; **Ескіз** (незакінчений твір, загальний начерк майбутньої картини), **начерк**, **етюд**, **рідше – зарисовка**, **шкіц** [4, с. 174]: *ескіз картини, зарисовки Айвазовського*; **Контраст** (гостро виражена протилежність), **полярність**, **розбіжність**: *«Щоб з'ясувати справи всі ці дальні, символиці належне віддамо. Поглибивши контрасти соціальні, їм з неба впало також і ярмо» (Л. Костенко)*; **Контур** (лінія, що окреслює форму чого-небудь, графічне окреслення предмета), **обрис**, **окреслення**, **конфігурація** (контурне зображення когось, чогось); **силует** (обрис предмета, нанесених за допомогою ліній); **абрис** (обрис обличчя чи предмета збоку); **профіль**; **Комплект** (повний набір яких-небудь предметів, який має певне призначення), **набір** (меблів, ювелірних виробів); **гарнітур**; **сервіз** (комплектний набір столового, кофейного або чайного посуду): *комплекти одягу, придбати кухонний гарнітур*; **Ефективний** (який

приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект), **дійовий**, **результативний** [4, с. 174]: *ефективні методи роботи, результативна перевірка.*

Якщо домінантою синонімічного ряду є іншомовне слово, то йдеться про актуалізацію таких ознак терміна, як однозначність й обмеженість синонімів та омонімів. *Однозначність* терміна проявляється в межах певної термінологічної системи. Багатозначність вважається суттєвим недоліком термінів, оскільки ускладнює взаєморозуміння фахівців відповідної галузі. Причинами полісемії терміна є такі: обмеженість словникового матеріалу, порівняно з кількістю понять; функціонування понять, які стосуються одного явища, але відображають різні погляди, гіпотези; неправильне запозичення термінів з інших мов. На думку деяких науковців, синоніми становлять недолік термінології (*бібліогност – бібліограф – книгознавець*). Однією з причин синонімії є намагання назвати поняття національним словом, більш зрозумілим для споживача (*динамометр – силомір; автострада – дорога; термометр – тепломір*). Дослідниця О. Толикіна вважає, що в межах терміносистем варто говорити лише про так звані *дублети*. Дублетність передбачає співвідношення синонімів з одним денотатом. Науковець В. Лейчик вважає, що розглядуване явище є більш складним, оскільки «синоніми можуть позначати як одне й те саме поняття, так і декілька близьких понять, які частково перетинаються чи накладаються одне на одного; за умови, коли синоніми позначають одне й те саме поняття, семантична структура їх може бути цілком відмінною: розкладаючи її методом компонентного аналізу на елементарні смисли, спільними повинні бути лише основні компоненти змісту» [1, с. 103–107]. Отже, про дублети йдеться тоді, коли збігаються всі без винятку компоненти значень синонімів. У межах підмов науки й техніки спостерігаємо таке явище, коли одне й те саме поняття виражається різними способами в різних підмовах чи терміносистемах: *гексаметилентетрамін* (у хімії) та *уротропін* (у фармакології). Оскільки ці терміни належать до різних галузей науки й техніки, доцільно називати такі терміни *еквівалентами*.

Природність і неминучість синонімічних відношень між термінами як вияв загальнономовних процесів актуалізують проблему з'ясування меж термінологічної синонімії, визначення критеріїв синонімічності в термінології, роль термінів-синонімів, особливості фіксації синонімічних термінів у словниках [2, с. 24; 3].

Зокрема, термінологічні синоніми мають такі різновиди: 1) різні іншомовні слова: *аероцеле – ангіоневроз – дистонія; андрогінія – гермафродитизм; бластома – неоплазма; нітроцементация – ціанування; макросомія – гігантизм; екзотоксин – холероген; геоботаніка – фітоценологія*; 2) іншомовне й національне слово: *автоінтоксикація – самоотруєння, автоінфекція – самозараження, автофілія – самозакоханість, бластома – пухлина, макробіот – довгожитель; екзоцентричний – зовнішній; екзотропія – косоокість; ортогональний – прямокутний; гідротерапія – водолікування; батометр – глибиномір; геліотерапія – сонцелікування.*

Кодифікація різновидів синонімів передбачає формування синонімічних рядів:

1) іншомовне слово – іншомовне слово: **Імпресаріо** (особа, що організовує концерти, гастролі артистів тощо),

антрепренер; Імпровізація (складання віршів, музики тощо під час виконання, без попередньої підготовки), **експромт**: *Експромтом підготувати концерт; Імпровізувати* (робити, виконувати що-небудь на швидку, без попередньої підготовки), **фантазувати; Конкурс** (змагання в будь-якій галузі), **тендер** (конкурс, що визначає фірму, компанію, яка швидко і якісно виконає певну роботу, надасть певні послуги, реалізує якісний товар тощо); **Контролер** (особа, яка контролює або перевіряє кого, що-небудь), **інспектор, ревізор**: *Робота контролера досить відповідальна. Податковий інспектор;*

2) дублети (національне слово – іншомовне слово): **Етнографія** (історична наука, яка вивчає культуру й побут народів світу, їхнє походження, розселення), **народознавство**: *етнографія східних слов'ян, уроки народознавства;* **Пілот** (той, хто керує літальним апаратом), **авіатор, льотчик**: *Знаменитий французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері був пілотом поштового літака в Каїрі; Діаметр* (відрізок прямої, що з'єднує дві точки кола й проходить через його центр), **поперечник**: *діаметр круга, поперечник отвору; Кіннота* (кінне військо), **кавалерія**: *Кіннота супроводжувала партизанський обоз. Служити в кавалерії; Осучаснювати* (щось робити відповідним духові часу), **модернізувати**: *осучаснювати навчальні посібники, модернізувати обладнання; Релятивний* (який визначається, встановлюється порівняно із чим-небудь), **відносний; Одночасний** (який відбувається в той самий час із чимось або кимось), **синхронний**: *синхронні вигуки.*

Синоніми: **Імітувати** (точно відтворювати що-небудь, переважно голоси, звуки), **наслідувати**: *імітувати голоси тварин, наслідувати манери батька; Імовірний* (який припускається), **можливий; Імпонувати** (викликати прихильність, справляти гарне враження на кого-небудь), **подобатися; Компенсація** (винагорода, покриття витрат, збитків), **відшкодування; Компетентний** (досвідчений у певній галузі, будь-якому питанні), **знаючий, тямущий, обізнаний** (який ґрунтується на професійному знанні) **кваліфікований; Журналіст** (професійний літературний працівник газет, журналів, радіо тощо), **газетяр, газетник; репортер, кореспондент** [4, с. 179]: *стаття відомого журналіста, позаштатний кореспондент; Імпульс* (внутрішній поштовх, спонування до дії), **спонука, стимул, порив, поривання**: *Стимулом до праці є чітка її мотивація.*

Синонімічний ряд засвідчує стильову диференціацію лексики, передбачаючи виокремлення міжстильової, нейтральної й стилістично маркованої одиниць (абсолютизм/ автократія/ монархія (самодержавство, самовладдя) – який існує поза зв'язком, без порівняння із чим-небудь; ажіотаж, бум (гарячка, лихоманка) – надмірне збудження, боротьба інтересів навколо якої-небудь проблеми.

Прикладами синонімічних рядів, у яких спостерігаємо стильову диференціацію, є такі:

Авторитет, авторитетність, престиж (вага, вплив) – загально визнаний за кимось вплив, поважність особи, організації тощо; **Альянс (спілка, союз)** – об'єднання держав, організацій на основі договірних зобов'язань; **Аналіз (розбір, розгляд)** – дослідження предметів, явищ тощо розкладу, поділу на частини; **Аргумент (доказ, довід, обґрунтування)** – логічний доказ, який наводиться для підтвердження чогось; **Аналогія/паралель (відповідність, подібність, схожість)** – відповідність

у чому-небудь між предметами, явищами, поняттями тощо; **Атака (навала, напад, удар)** – навальний наступ війська на ворога; **Басейн/резервуар (водойма, водоймище)** – штучне водоймище зі стінами, укріпленими цеглою, цементом тощо; **Модифікація/варіювання/метаморфоза** – видозміна, видозмінювання – змінювання певних ознак, властивостей у чому-небудь; **Інформація – вістка, звістка, повідомлення** – те, що доводять до чийогось відома; **Доктрина/концепція/теорія – вчення, наука, повчання, наставлення** – сукупність наукових досліджень.

Різновидами синонімічних рядів, що презентують стильову диференціацію, є такі, що мають домінантою як національні, так і іншомовні домінанти:

1. **Знайомити** (рекомендувати когось, щось кому-небудь), **представляти, рекомендувати, книжн. репрезентувати** (переважно даючи характеристику); **Знаменний** (дуже важливий за своїм значенням – про день, подію, явище тощо), **визначний, історичний**: *Знаменна подія в Україні – проголошення незалежності; Однаковий* (такий самий), **ідентичний, рівний**: *Поняття «закон» і «закономірності» процесу навчання не є ідентичними.*

2. **Інтелігентний** (який має глибоку внутрішню культуру, розумово розвинений), **освічений, культурний**: *Батько майбутнього поета Тадей Рильський – відомий український діяч, культурна, освічена людина, етнограф, фольклорист, педагог; Каталог* (систематизований перелік книг, рукописів, картин, музейних експонатів, складений у певному порядку для полегшення їх пошуку), **реєстр; (показчик) індекс, список**: *Знайти в каталозі потрібну книгу. Реєстр документів; Абстрактний* (який ґрунтується на теоретичних, відірваних від практики й досвіду, міркуваннях), **загальний, ідеальний, книжн. уможлядний** (який ґрунтується на абстрактному уявленні про дійсність): *Мова – явище загальне, абстрактне, мовлення – конкретне; Пропагувати* (спираючись на теоретичні знання, роз'яснювати положення, ідеї, погляди значній кількості людей), **аґітувати, поширювати; проповідувати; проводити, популяризувати; сіяти**: *Який відпочинок пропагує нам сучасне телебачення? Розкішний ресторан, пляшка спиртного, цигарка... Для пересічної молоді це стає нав'язливим стереотипом; Реальний* (який існує в об'єктивній дійсності), **дійсний, фактичний, справжній.**

Багатозначність як ознака вважається суттєвим недоліком термінів, оскільки ускладнює взаєморозуміння фахівців відповідної галузі. Причинами полісемії терміна є такі: обмеженість словникового матеріалу, порівняно з кількістю понять; функціонування понять, які стосуються одного явища, але відображають різні погляди, гіпотези; неправильне запозичення термінів з інших мов.

Водночас переосмислення й зрушення в семантиці слів зумовлюють процеси розширення семантичного обсягу лексем, що спричиняє появу нових відтінків значень. Відповідно, стрижневе слово може бути домінантою кількох синонімічних рядів за умови складної семантичної структури, що уможливує трансформацію сем. Спостережуваними є синонімічні ряди, у яких домінантою є як національні, так і іншомовні лексеми:

Дорога: 1. **Дорога** (смуга землі, по якій їздять і ходять), шлях, шосе, траса, путь; (яка з'єднує великі міста) **магістраль**; (для автомобільного транспорту) **автостра-**

да; (вуженька) *стежка, стежинка* [4, с. 165]: «Сивіла дощем далечинь, вода вже блищала на шляху» (О. Гончар); 2. *Дорога* (напряма діяльності), *шлях, путь, книжн. стежа, поет. тропи, розм. стежка* [4, с. 165]: *тернистий шлях митця, Стежа літератора*.

Дорогий: 1. *Дорогий* (який коштує великі гроші), *цінний, коштовний, дорогоцінний* [4, с. 166]: *цінний дарунок, коштовне намисто, дорогоцінні картини*; 2. *Дорогий* (близький, милий серцю), *любий, милий, близький, рідний, коханий* [4, с. 166].

Загальний: 1. *Загальний* (призначений для спільного користування), *спільний, колективний* [4, с. 182]: *спільна кухня в будинках готельного типу, колективне господарство, загальний фонд бібліотеки*; 2. *Загальний* (який охоплює всіх, поширюється на всіх), *громадський, суцільний, повселюдний, тотальний* (який охоплює), *фронтальний, поголовний* [4, с. 182]: *загальна мобілізація, громадська приймальня*; 3. *Загальний* (позбавлений конкретності), *схематичний: загальний план побудови, схематичний план організації з'їзду*.

Запал: 1. *Запал* (стан великого внутрішнього піднесення, захоплення справою, жадаба діяльності тощо), *завзяття, енергія* (діяльна сила), *піднесення, захоплення, насага, порив, ентузіазм* (велике натхнення); *пафос* (пристрасне піднесення); 2. *Запал* (пристрій для запалювання вибухової речовини), *детонатор*.

Першість: 1. *Першість* (у якійсь діяльності, у змаганнях), *лідерство*; 2. *Першість* (становище того, хто зробив що-небудь першим), *лідерство, пріоритет*.

Природний: 1. *Природний* (створений природою), *натуральний, органічний, ландшафтний*: *Алмаз є найтвердішим з усіх органічних речовин*; 2. *Природний* (про поведінку, риси, характер людини), *натуральний, простий, невдаваний, непідробний*.

Основа: 1. *Основа* (те, на чому що-небудь базується, ґрунтується, тримається – про наукові, культурні, суспільні поняття), *база, ґрунт, підвалини, фундамент*: «Зв'язок поколінь, наступність народних ідеалів – це база вічних понять, зокрема таких, як земля, Батьківщина, мати» (О. Гончар); 2. *Основа* (найважливіші вихідні положення чого-небудь – про науку, теорію тощо), *засади, принципи, правило*: *Виховання повинно переймати свої правила, принципи, закони від властивостей народу і часу*.

Порожній: 1. *Порожній* (ніким, нічим не зайнятий, не заповнений – про посудину, приміщення, вмістилище тощо), *вільний, голий* (ступ), *безлюдний* (вулиця); 2. *Порожній перен.* (позбавлений змісту, убогий змістом), *пустий, беззмістовний*: «Віки мовчать. / Душа не б'є на сполох. / Порожніх слів намножилась душа» (Л. Костенко).

Синонімічні ряди, у яких стрижневим словом є іншомовне слово, свідчать про те, що запозичення містить більш складну семантичну структуру й функціональну мобільність.

Дисонанс: 1. *Дисонанс* (відсутність стійкого співзвуччя), *дисгармонія, розлад*; 2. *Дисонанс* (те, що не відповідає чому-небудь, порушує гармонію), *перен. невідповідність*: *Дисонансом прозвучав виступ молодого письменника*.

Класифікувати: 1. *Класифікувати* (розподіляти предмети, явища або поняття на класи, розряди, групи за якимось ознаками), *групувати, упорядковувати: класифікувати рослини за родами й видами, упорядковувати наукові дані, групувати методи роботи*; 2. *Класифікувати* – ділити.

Література: 1. *Література* (вид мистецтва), *словесність*; 2. *Література* (науковий опис книг, статей і складання їх показників; перелік-підбір назв книг, статей із спеціально оформленими вихідними даними з якогось питання), *бібліографія*.

Оригінальний: 1. *Оригінальний* (такий, для якого характерна самостійність, а не наслідування чийось зразків), *нетрафаретний* (про твір), *самобутній, своєрідний*; 2. *Оригінальний* (який не є перекладом з іншої мови), *справжній, автентичний*.

Окремого розгляду потребують синоніми, що відтворюють градаційні процеси в межах галузі.

Жанрові різновиди:

Оповідання літ. (невеликий за обсягом прозовий художній твір), *оповідь, оповідка* розм. рідше; *новела* (твір з гострим і незвичайним сюжетом, композиційно стриманий, у якому відсутні описи природи, характерів тощо).

Пісня (віршований твір, призначений для співу), *співанка, спів, коломийка; дума* (народно-лірична, героїчна), *гімн* (урочиста); *псалом* (духовна); *плач* (сумна); *романс* (романтична); *серенада, арія* (в опері).

Пейзаж (загальний вигляд якоїсь місцевості), *краєвид, ландшафт*.

Родо-видові взаємозв'язки:

Письменник (той, хто пише художні літературні твори), *літератор, повістяр* (прози), *прозаїк, поет* (поезій), *фантаст* (фантазій): *Деякі філософи, літератори далекої давнини створювали поетичні сюжети, що ввійшли до міфології*.

Висновки. Лексична синоніміка становить потужний ресурс сучасної української мови. Добір домінанти синонімічного ряду здійснюється корелятивно до загальнолітературної словоформи, яка найбільш виразно, точно й адекватно передає основний зміст кожного поняття й має високий рівень сполучуваності з іншими словами. На сучасному етапі розвитку української мови домінанти синонімічних рядів можуть становити як національні, так і іншомовні лексеми, які містять максимальну кількість сем, достатніх для відтворення поняття. Подальше розмежування й поглиблення галузей наук зумовлює формування кількох синонімічних рядів, які мають одне стрижневе слово, що засвідчує явище полісемії.

На подальший розгляд заслуговують синонімічні ряди, які засвідчують стильову диференціацію, а також експресивні характеристики компонентів. Складники синонімічного ряду спроможні відтворювати картину світу, що розширює уявлення про лінгвальний код національної культури.

Література:

1. Лейчик В. Термины-синонимы, дублеты, эквиваленты, варианты / В. Лейчик // Актуальные проблемы лексикологии и словообразования. – Новосибирск, 1973. – Вып. 2. – С. 103–107.
2. Михайлова Т. Синонімічні відношення в українській науково-технічній термінології / Т. Михайлова // Українське мовознавство. – 2003. – № 25. – С. 24–30.
3. Ніколаєва А. Про освоєння українською мовою інтернаціональної термінології нових галузей науки і техніки / А. Ніколаєва // Українська термінологія і сучасність. – К., 1997. – С. 221–223.
4. Універсальний словник української лексики. Синоніми, антоніми, омоніми / укл. Л. Нечволод, В. Бездітко, В. Парашич. – Х. : Торсінг плюс, 2009. – 768 с.

Мишенина Т. М. Динамические процессы в структуре синонимических рядов в современном украинском языке

Аннотация. В статье раскрыты динамические процессы в структуре синонимических рядов в современном украинском языке. Выявлено, что доминантой синонимических рядов могут быть как национальные, так и заимствованные слова в соответствии с их функциональными возможностями и семантической структурой. Рассмотрены тенденции к стилевому и полисемному расслоению в пределах синонимических рядов.

Ключевые слова: синоним, синонимический ряд, доминанта синонимического ряда, полисемия стержневого слова, логические синонимы, стилистические синонимы.

Mishenina T. Dynamic processes in the structure synonymous series in modern Ukrainian language

Summary. The article reveals the dynamic processes in the structure synonymous series in the modern Ukrainian language. Revealed that the dominant synonymous series can be both national and borrowed words according to their functionality and semantic structure. The tendencies toward stylistic and polisemic stratification within synonymous series.

Key words: synonym, synonymic series, dominant synonymous row, polysemy pivotal words, logical synonyms stylistic synonyms.